

CZERWONA LISTA KRĘGOWCÓW (PŁAZY AMPHIBIA, GADY REPTILIA, PTAKI AVES, SSAKI MAMMALIA) WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Red list of vertebrates (Amphibia, Reptilia, Aves, Mammalia) of Opole Province

Grzegorz Hebda, Adam Kuńka, Renata Paszkiewicz, Rafał Szkudlarek

ABSTRACT: The presented check-list of vertebrates of Opole Province comprises 267 species, belonging to 4 respected classis: Amphibia, Reptilia, Aves, Mammalia. The red list contains 72 animal species. In total 27 % of whole vertebrate fauna in this region was classified to the one of threat category. The paper indicates some of group of vertebrates in Opole Province, that are espacially endangered, thus worth of special attention.

KEY WORDS: red list, check-list, vertebrates, endangered species, Opole Province, nature conservation

Wstęp

Jednym z obszarów aktywności ochrony przyrody jest typowanie i ochrona gatunków priorytetowych. Zasady ich wyznaczania nie są jednoznaczne, winny one uwzględniać wiele warunków. Obecnie uważa się, że dla zachowania różnorodności biologicznej regionu i jego wartości, szczególnej trosce winny podlegać gatunki:

- charakterystyczne dla regionu,
- występujące jedynie w rozpatrywanym obszarze,
- gatunki, których konieczność ochrony wynika z ich ogólnej, krajowej sytuacji,
- gatunki szybko zanikające, narażone na wyginięcie.

Na potrzeby takich priorytetów ochronnych tworzy się między innymi czerwone listy gatunków. Listy tworzy się dla dowolnej wielkości obszarów geograficznych. Uwzględniają one gatunki wymarłe, ginące i zagrożone w rozpatrywanym regionie. Obecność taksonu na liście oznacza, że winien być on przedmiotem szczególnej troski, tym większej im wyższa jest jego kategoria zagrożenia. Czerwone listy gatunków są

bardzo pomocne przy waloryzacji przyrodniczej terenów. Im więcej na danym obszarze jest gatunków z czerwonych list, tym większa jest jego ogólna wartość przyrodnicza (Głowaciński red. 2002; Pawlaczyk, Jermaczek 1997).

Praktyka tworzenia czerwonych list ma młodą historię. Stąd czerwone listy zwierząt województwa opolskiego opracowywano stosunkowo niedawno i zawsze uwzględniały one tylko część taksonów. Jedyną pełną czerwoną listę opracowano dla kręgowców (Czyłok i in. 1996). Roboczą czerwoną listę zwierząt, w tym kręgowców Opolszczyzny opracowano także w roku 1997 (Nowak red. 1997).

Idea tworzenia czerwonych list wymaga aktualności zawartych w nich informacji. Szybkie tempo przemian w przyrodzie kraju i Opolszczyzny powoduje, że dane się szybko dezaktualizują, a coraz to szerzej zakrojone badania przyrodnicze przynoszą nowe, niespodziewane fakty z rozmieszczenia, biologii i ekologii gatunków. Dlatego też zdecydowano się na opracowanie nowej listy, która uwzględniać będzie najnowsze, dynamiczne tendencje wylistowanych gatunków.

Metodyka

W poniższej czerwonej liście zwierząt województwa opolskiego zdecydowano się na zamieszczenie wszystkich gatunków z rozpatrywanych taksonów (płazy, gady, ptaki, ssaki), nawet tych nie zagrożonych. Podejście łączenia czerwonych list wraz z tzw. „check-list” stosują także inni Autorzy (np. Buszko 1998). Taka prezentacja danych ułatwia szybkie określenie czy dany gatunek jest nowy dla analizowanego obszaru. W przeciwnym przypadku korzystający z listy ma dylemat, czy brak taksonu na liście oznacza, że gatunek ten jest nie zagrożony w tym regionie, czy też być może nie został tu jeszcze odnaleziony.

Zasięg przedmiotowy listy obejmuje tylko gatunki przystępujące na terenie Opolszczyzny do rozrodu, choćby ich rozród był określany tylko jako prawdopodobny (np. łoś *Alces alces*). Wyjątkiem są nietoperze *Chiroptera*, dla których przedstawiono czerwoną listę gatunków z kategoriami zagrożeń, bez względu na to czy stwierdzono w województwie ich rozród. Wobec bardzo skrytego trybu życia, niewielkich przemieszczeń obserwowanych w ich grupie u większości gatunków, dużego zagrożenia tego taksonu zdecydowano się na takie podejście.

Zasięg przestrzenny czerwonej listy województwa opolskiego obejmuje Opolszczyznę w nowych administracyjnie granicach, tj. wraz z powiatem oleskim.

Zasięg czasowy listy obejmuje ostatnie ćwierćwiecze, tj. od roku 1975. Jeśli takson występował jeszcze na tym terenie w analizowanym ćwierćwieczu, lecz ostatnie najbardziej aktualne dane wykazują, że wyginął, wówczas podawano kategorię „EX” – wymarłe.

Przy ustalaniu kategorii zagrożenia posiłkowano się obecnością taksonu na regionalnej (Czyłok i in. red. 1996), polskiej (Głowaciński red. 2002) i światowej (IUCN 2002) czerwonej liście gatunków zagrożonych oraz na twardych załącznikach, będących podstawą ochrony przyrody w krajach Unii Europejskiej – Konwencja Berneńska, Dyrektywa Ptasia i Dyrektywa Siedliskowa. Status zagrożenia gatunków

i obecność we wspomnianych załącznikach korespondowano z najnowszą literaturą podsumowującą wiedzę o występowaniu analizowanych grup – np. „Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany” (Tomiałojć i Stawarczyk 2003), „Atlas płazów i gadów Polski. Status – rozmieszczenie – ochrona” (Głowaciński i Rafiński red.), „Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce” (Głowaciński red. 2001), „Atlas rozmieszczenia nietoperzy...” (Szkudlarek i in. 2002).

W zaprezentowanej poniżej czerwonej liście przyjęto kategorie zagrożenia identyczne jak w „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Głowaciński red. 2002).

Stosowane według niej skróty kategorii zagrożenia oznaczają:

EX – gatunki wymarłe. Gatunki, które całkowicie wymarły na analizowanym obszarze.

CR – gatunki skrajnie zagrożone. Gatunki, których liczebność w stanie dzikim zmalała do poziomu krytycznego. Uratowanie gatunków należących do tej kategorii jest raczej niemożliwe bez specjalnej aktywnej ochrony, skierowanej na usuwanie przyczyn wymierania.

EN – gatunki bardzo wysokiego ryzyka, silnie zagrożone. Gatunki silnie zagrożone ze względu na małą liczebnie populację, porozrywany zasięg i/lub niepokojące tempo zanikania. Zaliczane tu taksony w niedalekiej przyszłości mogą się znaleźć w kategorii „CR”, jeśli nadal będą oddziaływać czynniki powodujące ich zanikanie.

VU – gatunki wysokiego ryzyka, narażone na wyginięcie. Gatunki narażone na wyginięcie ze względu na postępujący spadek liczebności populacji (choćby tylko lokalny), straty siedliskowe lub nadmierną eksploatację. Do tej kategorii mogą należeć gatunki, których populacje są jeszcze stosunkowo liczne, ale nie mające dobrych perspektyw rozwoju. Ich dalszy regres może nastąpić i nasilać się, jeśli nie zostaną usunięte przyczyny ich zagrożenia.

NT – gatunki niższego ryzyka, ale bliskie zagrożenia. Gatunki, które nie kwalifikują się jeszcze do taksonów bezpośrednio zagrożonych, chociaż przejawiają oznaki spadku liczebności i wymagają specjalnego nadzoru. W wyniku nasilenia się niekorzystnych czynników mogą się w niedalekiej przyszłości znaleźć w najbliższej kategorii gatunków zagrożonych „VU”

LC – gatunki najmniejszej troski. Gatunki w kraju nie wykazujące na razie regresu populacji i nie należące do zbyt rzadkich, a nawet lokalnie i/lub czasowo zwiększające swój stan posiadania, a także takie, które reprezentowane są przez populacje marginalne, ledwie zaznaczające się i nietrwałe. Ich obecność na liście wynika ze spełniania jednego z pięciu warunków:

A) niejasna lub zła sytuacja w otoczeniu regionu

B) gatunek reprezentowany jest przez słabe populacje brzeżne i wyspowe, ale poza regionem jest jeszcze dość bezpieczny

C) w regionie znajdują się jego centra występowania i osiąga on co najmniej 10 % całego stanu liczebnego

D) jest endemitem, reliktem lub taksonem unikatowym

E) gatunek jest objęty międzynarodowymi konwencjami lub/i programami ochronnymi.

DD – gatunki o danych niepełnych. Gatunki zawarte w tej kategorii mają status nie rozpoznany, ale zagrożenie stwierdzone, bliżej nieokreślone.

Wyniki

W poniższym zestawieniu zamieszczono wykaz kręgowców (płazy *Amphibia*, gady *Reptilia*, ptaki *Aves*, ssaki *Mammalia*) stwierdzonych na terenie województwa opolskiego. Symbole kategorii zagrożenia podano jedynie dla taksonów wypełniających odpowiednie kryteria IUCN (2002). Gatunki te tworzą czerwoną listę kręgowców województwa opolskiego.

Plazy <i>Amphibia</i>		
kumak nizinny	<i>Bombina bombina</i>	LC
kumak górski	<i>Bombina variegata</i>	EN
ropucha szara	<i>Bufo bufo</i>	
ropucha paskówka	<i>Bufo calamita</i>	LC
ropucha zielona	<i>Bufo viridis</i>	
rzekotka drzewna	<i>Hyla arborea</i>	
grzebiuszka ziemna	<i>Pelobates fuscus</i>	NT
żaba moczarowa	<i>Rana arvalis</i>	
żaba wodna	<i>Rana esculenta</i>	
żaba jeziorkowa	<i>Rana lessonae</i>	
żaba śmieszka	<i>Rana ridibunda</i>	
żaba trawna	<i>Rana temporaria</i>	
salamandra plamista	<i>Salamandra salamandra salamandra</i>	EN
traszka górską	<i>Triturus alpestris</i>	NT
traszka grzebieniasta	<i>Triturus cristatus</i>	VU
traszka zwyczajna	<i>Triturus vulgaris</i>	
Gady <i>Reptilia</i>		
padalec zwyczajny	<i>Anguis fragilis</i>	
gniewosz plamisty	<i>Coronella austriaca</i>	CR
żółw błotny	<i>Emys orbicularis</i>	CR
jaszczurka zwinka	<i>Lacerta agilis</i>	
jaszczurka żyworodna	<i>Lacerta vivipara</i>	
zaskroniec zwyczajny	<i>Natrix natrix</i>	
żmija zygzakowata	<i>Vipera berus</i>	
Ptaki <i>Aves</i>		
jastrząb	<i>Accipiter gentilis</i>	
krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	

brodziec piskliwy	<i>Actitis hypoleucos</i>	EN
trzciniak	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	
łozówka	<i>Acrocephalus palustris</i>	
rokitniczka	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	
trzcinniczek	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	
raniuszek	<i>Aegithalos caudatus</i>	
włochatka	<i>Aegolius funereus</i>	
skowronek	<i>Alauda arvensis</i>	
zimorodek	<i>Alcedo atthis</i>	
jerzyk	<i>Apus apus</i>	
orlik krzykliwy	<i>Aquila pomarina</i>	NT
płaskonos	<i>Anas clypeata</i>	LC
cyraneczka	<i>Anas crecca</i>	NT
krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	
cyranka	<i>Anas querquedula</i>	
krakwa	<i>Anas strepera</i>	
gęgawa	<i>Anser anser</i>	
świergotek polny	<i>Anthus campestris</i>	LC
świergotek łąkowy	<i>Anthus pratensis</i>	
świergotek drzewny	<i>Anthus trivialis</i>	
czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>	
sowa uszata	<i>Asio otus</i>	
pójdźka	<i>Athene noctua</i>	DD
głowienka	<i>Aythya ferina</i>	
czernica	<i>Aythya fuligula</i>	
podgorzałka	<i>Aythya nyroca</i>	EX
jarząbek	<i>Bonasa bonasia</i>	CR
bąk	<i>Botaurus stellaris</i>	LC
puchacz	<i>Bubo bubo</i>	EN
gągoł	<i>Bucephala clangula</i>	
myszolów	<i>Buteo buteo</i>	
lelek	<i>Caprimulgus europaeus</i>	
makolągwa	<i>Carduelis cannabina</i>	
szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	
dzwonec	<i>Carduelis chloris</i>	
czyż	<i>Carduelis spinus</i>	
dziwonia	<i>Carpodacus erythrinus</i>	
pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	
pełzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	
sieweczka rzeczna	<i>Charadrius dubius</i>	
sieweczka obrożna	<i>Charadrius hiaticula</i>	LC
rybitwa białowąsa	<i>Chlidonias hybridus</i>	LC
rybitwa czarna	<i>Chlidonias niger</i>	LC
bocian czarny	<i>Ciconia nigra</i>	LC

bocian biały	<i>Ciconia ciconia</i>	LC
pluszcz	<i>Cinclus cinclus</i>	
blotniak stawowy	<i>Circus aeruginosus</i>	
blotniak łąkowy	<i>Circus pygargus</i>	
grubodziób	<i>Coccythraustes coccythraustes</i>	
gołąb miejski	<i>Columba livia</i>	
siniak	<i>Columba oenas</i>	
grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	
kraska	<i>Coracias garrulus</i>	EX
kruk	<i>Corvus corax</i>	
wrona	<i>Corvus corone</i>	
gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	
kawka	<i>Corvus monedula</i>	
przepiórka	<i>Coturnix coturnix</i>	
derkacz	<i>Crex crex</i>	LC
kukułka	<i>Cuculus canorus</i>	
łabędź niemy	<i>Cygnus olor</i>	
oknówka	<i>Delichon urbica</i>	
dzięcioł białogrzbiety	<i>Dendrocopos leucotos</i>	EX
dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	
dzięcioł średni	<i>Dendrocopos medius</i>	
dzięciołek	<i>Dendrocopos minor</i>	
dzięcioł syryjski	<i>Dendrocopos syriacus</i>	
dzięcioł czarny	<i>Dryocopus martius</i>	
potrzyszcz	<i>Emberiza calandra</i>	
trznadel	<i>Emberiza citrinella</i>	
ortolan	<i>Emberiza hortulana</i>	
potrzos	<i>Emberiza schoeniclus</i>	
rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	
raróg	<i>Falco cherrug</i>	LC
kobuz	<i>Falco subbuteo</i>	
pustułka	<i>Falco tinnunculus</i>	
muchołówka białoszyja	<i>Ficedula albicollis</i>	
muchołówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>	
muchołówka mała	<i>Ficedula parva</i>	
zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	
łyska	<i>Fulica atra</i>	
dzierlatka	<i>Galerida cristata</i>	NT
kszyk	<i>Gallinago gallinago</i>	
kokoszka wodna	<i>Gallinula chloropus</i>	
sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	
żuraw	<i>Grus grus</i>	
bielik	<i>Haliaeetus albicilla</i>	LC
zaganiacz	<i>Hippolais icterina</i>	

dymówka	<i>Hirundo rustica</i>	
bączek	<i>Ixobrychus minutus</i>	EN
krętogłów	<i>Jynx torquilla</i>	
gąsiorek	<i>Lanius collurio</i>	
srokosz	<i>Lanius excubitor</i>	
mewa białogłowa	<i>Larus cachinnans</i>	
mewa pospolita	<i>Larus canus</i>	
mewa czarnogłowa	<i>Larus melanocephalos</i>	
śmieszka	<i>Larus ridibundus</i>	
rycyk	<i>Limosa limosa</i>	EX?
strumieniówka	<i>Locustella fluviatilis</i>	
brzęczka	<i>Locustella luscinioides</i>	
świerszczak	<i>Locustella naevia</i>	
krzyżodziób świerkowy	<i>Loxia curvirostra</i>	
lerka	<i>Lullula arborea</i>	
słowik szary	<i>Luscinia luscinia</i>	
słowik rdzawy	<i>Luscinia megarhynchos</i>	
nurogęs	<i>Mergus merganser</i>	
kania czarna	<i>Milvus migrans</i>	VU
kania rdzawa	<i>Milvus milvus</i>	LC
pliszka siwa	<i>Motacilla alba</i>	
pliszka górską	<i>Motacilla cinerea</i>	
pliszka cytrynowa	<i>Motacilla citreola</i>	
pliszka żółta	<i>Motacilla flava</i>	
muchołówka szara	<i>Muscicapa striata</i>	
helmiatka	<i>Netta rufina</i>	LC
orzechówka	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	
białorzytka	<i>Oenanthe oenanthe</i>	
wilga	<i>Oriolus oriolus</i>	
sosnówka	<i>Parus ater</i>	
modraszka	<i>Parus caeruleus</i>	
czubatka	<i>Parus cristatus</i>	
bogatka	<i>Parus major</i>	
czarnogłówka	<i>Parus montanus</i>	
sikora uboga	<i>Parus palustris</i>	
wróbel	<i>Passer domesticus</i>	
mazurek	<i>Passer montanus</i>	
kuropatwa	<i>Perdix perdix</i>	NT
trzmiełojad	<i>Pernis apivorus</i>	LC
bażant	<i>Phasianus colchicus</i>	
kopciuszek	<i>Phoenicurus ochruros</i>	
pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	
pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	
piecuszek	<i>Phylloscopus trochilus</i>	

świstunka leśna	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	
sroka	<i>Pica pica</i>	
dzięcioł zielonosiwy	<i>Picus canus</i>	
dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	
perkoz dwuczuby	<i>Podiceps cristatus</i>	
perkoz rdzawoszyi	<i>Podiceps grisegena</i>	NT
zausznik	<i>Podiceps nigricollis</i>	NT
zielonka	<i>Porzana parva</i>	EN
kropiatka	<i>Porzana porzana</i>	EN
pokrzywnica	<i>Prunella modularis</i>	
gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	
wodnik	<i>Rallus aquaticus</i>	
mysikrólik	<i>Regulus regulus</i>	
zniczek	<i>Regulus ignicapillus</i>	
remiz	<i>Remiz pendulinus</i>	
brzegówka	<i>Riparia riparia</i>	
pokląska	<i>Saxicola rubetra</i>	
kląskawka	<i>Saxicola torquata</i>	
kulczyk	<i>Serinus serinus</i>	
słonka	<i>Scolopax rusticola</i>	
kowalik	<i>Sitta europaea</i>	
rybitwa białoczarna	<i>Sterna albifrons</i>	LC
rybitwa rzeczna	<i>Sterna hirundo</i>	NT
sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	
turkawka	<i>Streptopelia turtur</i>	
puszczyk	<i>Strix aluco</i>	
szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	
kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	
gajówka	<i>Sylvia borin</i>	
cierniówka	<i>Sylvia communis</i>	
piegża	<i>Sylvia curruca</i>	
jarzębatka	<i>Sylvia nisoria</i>	
perkozek	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	
cietrzew	<i>Tetrao tetrix</i>	CR
krwawodziób	<i>Tringa totanus</i>	EN
samotnik	<i>Tringa ochropus</i>	NT
strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	
kos	<i>Turdus merula</i>	
kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	
drozd śpiewak	<i>Turdus philomelos</i>	
droździk	<i>Turdus iliacus</i>	
paszkot	<i>Turdus viscivorus</i>	
płomykówka	<i>Tyto alba</i>	VU
dudek	<i>Upupa epops</i>	NT

czajka	<i>Vanellus vanellus</i>	
Ssaki Mammalia		
łoś	<i>Alces alces</i>	LC
mysz polna	<i>Apodemus agrarius</i>	
mysz leśna	<i>Apodemus flavicollis</i>	
mysz zielna	<i>Apodemus microps</i>	
mysz zaroślowa	<i>Apodemus sylvaticus</i>	
karczownik ziemnowodny	<i>Arvicola terrestris</i>	
mopek	<i>Barbastella barbastellus</i>	VU
sarna	<i>Capreolus capreolus</i>	
bóbr europejski	<i>Castor fiber</i>	
jeleń	<i>Cervus elaphus</i>	
nornica ruda	<i>Clethrionomys glareolus</i>	
chomik europejski	<i>Cricetus cricetus</i>	CR
zębielek białawy	<i>Crocidura leucodon</i>	
zębielek karliczek	<i>Crocidura suaveolens</i>	
daniel	<i>Dama dama</i>	
koszatka	<i>Dryomys nitedula</i>	EN
mroczek pozłocisty	<i>Eptesicus nilssonii</i>	NT
mroczek późny	<i>Eptesicus serotinus</i>	LC
jeż wschodni	<i>Erinaceus concolor</i>	
jeż zachodni	<i>Erinaceus europaeus</i>	
popielica	<i>Glis glis</i>	LC
zając	<i>Lepus europaeus</i>	NT
wydra	<i>Lutra lutra</i>	
kuna leśna	<i>Martes foina</i>	
kuna domowa	<i>Martes martes</i>	
borsuk	<i>Meles meles</i>	
badylarka	<i>Micromys minutus</i>	
nornik bury	<i>Microtus agrestis</i>	
polnik	<i>Microtus arvalis</i>	
nornik północny	<i>Microtus oeconomus</i>	
mysz domowa	<i>Mus musculus</i>	
orzysznicza	<i>Muscardinus avellanarius</i>	
gronostaj	<i>Mustela erminea</i>	
łasica	<i>Mustela nivalis</i>	
tchórz zwyczajny	<i>Mustela putorius</i>	DD
norka amerykańska	<i>Mustela vison</i>	
nocek Bechsteina	<i>Myotis bechsteinii</i>	VU
nocek Brandta	<i>Myotis brandtii</i>	DD
nocek rudy	<i>Myotis daubentonii</i>	LC
nocek orzęsiony	<i>Myotis emarginatus</i>	CR
nocek duży	<i>Myotis myotis</i>	VU
nocek wąsatek	<i>Myotis mystacinus</i>	DD

nocek Natterera	<i>Myotis nattereri</i>	LC
rzęsorek rzeczek	<i>Neomys fodiens</i>	
borowiaczek	<i>Nyctalus leisleri</i>	NT
borowiec wielki	<i>Nyctalus noctula</i>	LC
jenot	<i>Nyctereutes procyonoides</i>	
piżmak	<i>Ondatra zibethica</i>	
królik	<i>Oryctolagus caniculus</i>	
gacek brunatny	<i>Plecotus auritus</i>	LC
gacek szary	<i>Plecotus austriacus</i>	LC
karlik większy	<i>Pipistrellus nathusii</i>	LC
karlik malutki	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	LC
darniówka zwyczajna	<i>Pitymus subterraneus</i>	
szczur wędrowny	<i>Rattus norvegicus</i>	
szczur śniady	<i>Rattus rattus</i>	
podkowiec mały	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	CR
wiewiórka	<i>Sciurus vulgaris</i>	
ryjówka aksamitna	<i>Sorex araneus</i>	
ryjówka malutka	<i>Sorex minutus</i>	
suseł moregowany	<i>Spermophilus citellus</i>	EX
dzik	<i>Sus scrofa</i>	
kret	<i>Talpa europaea</i>	
mroczek posrebrzany	<i>Vespertilio murinus</i>	NT
lis	<i>Vulpes vulpes</i>	

Wnioski

W powyższej „check-liście” zebrano informacje o występowaniu 267 gatunków kręgowców: 16 gatunków płazów, 7 gadów, 179 gatunków ptaków, 65 ssaków. W ramach czerwonej listy przedstawiono dane o statusie zagrożenia łącznie dla 72 gatunków. W ostatnim ćwierćwieczu wycofało się z obszaru województwa 5 gatunków: 4 gatunki ptaków: podgorzałka, rycyk (prawdopodobnie), kraska, dzięcioł białogrzbiety i 1 gatunek ssaka: suseł moregowany. Do najwyższej kategorii zagrożenia „CR” zakwalifikowano 7 gatunków, kategorię „EN” otrzymało 9 gatunków, „VU” – 6 gatunki, „NT” – 15 gatunków, „LC” – 27 gatunków, „DD” – 4 gatunki.

Priorytety ochronne w danym regionie może wyznaczać ilość gatunków zagrożonych przypadających na rozpatrywany takson. Pomaga to w ustaleniu, na jaką grupę zwierząt należy zwrócić największą uwagę w planowanych działaniach ochronnych. Zagrożone taksony (jednostki systematyczne) są nierzadko przywiązane do jednego typu środowiska lub wykazują się podobnymi właściwościami biologicznymi (np. strategię żerowania, ekologia i biologia rozrodu, tendencje do koncentracji w wybranych miejscach, migracje). Na Opolszczyźnie największy procent gatunków zagrożonych występuje wśród płazów. Stanowią one 43,75% całej gromady (7

gatunków zagrożonych/16 gatunków ogółem w grupie). W pozostałych gromadach sytuacja jest bardziej bezpieczna. Wyższym procentowym udziałem gatunków zagrożonych charakteryzują się gady – 28,57% (2 gatunki krytycznie zagrożone/7 gatunków ogółem). Wśród ptaków i ssaków sytuacja jest bardzo podobna, gatunki legitymujące się statusem zagrożenia stanowią w obu gromadach około 21%, przy czym można tu wyróżnić kilka silniej zagrożonych rzędów. Pośród ptaków najwyższym udziałem gatunków z grupy zagrożonych odznaczają się rzędy: brodzące Ciconiiformes 80% (4 gatunki/5 ogółem), grzebiące Galliformes 60% (3/5), siewkowe Charadriiformes 52,94% (9/17), perkozy Podicipediformes 50% (2/4), sowy Strigiformes 50% (3/6), szponiaste Falconiformes 46,15% (6/13). W gromadzie ssaków szczególnie silnie zagrożone są nietoperze, których wszyscy przedstawiciele znaleźli się na liście, choć więcej niż połowa gatunków z najniższą kategorią zagrożenia.

Większość z tych konkluzji znajduje potwierdzenie w danych uzyskanych dla całego obszaru Polski. W niedawnym podsumowaniu wiedzy o najbardziej zagrożonych kręgowcach Polski (Głowaciński red. 2001), udział tych taksonów w całej faunie Polski określono na 30%. W województwie opolskim udział gatunków z dowolną kategorią zagrożenia pośród analizowanych grup faunistycznych wyniósł 27%. Potwierdzają się poglądy o silnej regresji populacji wielu gatunków płazów i gadów (Głowaciński i Rafiński red. 2003), nawet gatunków niedawno jeszcze pospolitych. Tomiałojć i Stawarczyk (2003) jako najbardziej zagrożone grupy faunistyczne ptaków w obrębie Non-Passeriformes wskazują grzebiące Galliformes, kraskowe Coraciiformes, chruściele Rallidae, siewkowce Charadrii i dzięciołowe Piciformes. Przedstawiciele większości z tych grup są także często obarczeni kategorią zagrożenia w województwie opolskim. Wśród ssaków taką pesymistyczną etykietą opatrzone najczęściej nietoperze (Głowaciński red. 2001, Głowaciński red. 2002), identycznie jak w województwie opolskim. Ciekawym faktem jest umieszczenie na czerwonej liście takich gatunków jak płomykówka, dzierlatka, suseł moregowany czy chomik, gatunków związanych ze środowiskami przekształconymi, antropogenicznymi. Podobną tendencję zaobserwowano w skali całego kraju, formułując tezę, że antropopresja przekroczyła możliwości adaptacyjne zwierząt przystosowanych do stałej obecności człowieka (Głowaciński red. 2002).

Należy na końcu zwrócić uwagę, iż zaprezentowana czerwona lista jest niekompletna. Z uwagi na brak zespołu chętnego do współpracy, brak w niej ryb Pisces. Zachodzi zatem pilna potrzeba, aby w najbliższej przyszłości wypełnić tę lukę, oddając naukowcom, administracji regionalnej oraz planistom przestrzennym kompletne narzędzie do wdrażania wojewódzkiej strategii ochrony różnorodności biologicznej.

Literatura

B u s z k o J. 1998. Czerwona Lista Motyli Dziennych (*Rhopalocera*) Górnego Śląska. Raporty i Opinie, Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach. 3: 69-82.

C z y ł o k A., P a r u s e l J.B., K u l i ń s k i W (red.). 1996. Czerwona lista kręgowców Górnego Śląska. Raporty i Opinie. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach. 1: 43-58.

G ł o w a c i ń s k i Z. red. 2001. Polska Czerwona Księga Zwierząt. PWRiL, Warszawa.

G ł o w a c i ń s k i Z. red. 2002. Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.

G ł o w a c i ń s k i Z., R a f i ń s k i J. Red. 2003. Atlas płazów i gadów Polski. Status-rozmieszczenie-ochrona. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Warszawa-Kraków.

I U C N Red List of Threatened Species. 2002. International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources.

N o w a k A. red. Przyroda województwa opolskiego. Urząd Wojewódzki, Opole.

P a w ł a c z y k P., J e r m a c z e k A. 1997. Poradnik lokalnej ochrony przyrody. Wydawnictwo Lubuskiego Klubu Przyrodników, Świebodzin.

S z k u d ł a r e k R., P a s z k i e w i c z R., H e b d a G., G o t t f r i e d T., C i e ś ł a k M., M i k a A., R u s z ł e w i c z A. 2002. Atlas rozmieszczenia nietoperzy w południowo-zachodniej Polsce-stanowiska zimowe z lat 1982-2002. Nietoperze, 3 (2): 197-235.

T o m i a ł o j ć L., S t a w a r c z y k T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.

Summary

The presented check-list of vertebrates of Opole Province comprises 267 species, belonging to 4 respected classes: Amphibia, Reptilia, Aves, Mammalia. Total of 27% (72 species) of whole vertebrate fauna in this region was classified to the one of threat category. The paper indicates some of group of vertebrates in Opole Province, that are especially endangered, thus worth of special attention.

Wpłynęło: 10.09.2004

Adresy autorów:

Grzegorz Hebda

Pracownia Zoologii Kręgowców, Katedra Biosystematyki,

Uniwersytet Opolski, ul. Oleska 22, 45-052 Opole.

email: grzesio@uni.opole.pl

Adam Kuńka

Stobrawski Park Krajobrazowy, Ładza ul. Rejmonta 3, 46-034 Pokój

Renata Paszkiewicz, Mgr Rafał Szkudlarek

Grupa do Badań i Ochrony Nietoperzy

Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody „pro Natura”,

ul. Podwale 75, 50-449 Wrocław